

ГОТОВНІСТЬ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ КРИМУ

У статті розглядається проблема готовності вихователів, що працюють в дошкільних навчальних закладах Криму, до професійної діяльності в специфічних умовах полікультурності; наводяться дані опитування вихователів та пропозиції щодо удосконалення їхньої підготовки у вищих навчальних закладах.

The article considers the problem of the readiness of educators who are working in preschool learning institutions of Crimea to the professional work in the specific conditions of multicultural society. The results of educators quiz and suggestions on improvement of their level of preparation in the higher institutions are given as well.

Перетворення, що відбуваються в системі освіти Україні у зв'язку з поступовим рухом до європейського освітнього простору, сьогодні переважно зосереджені на вищій школі. Обговорюються і впроваджуються європейські стандарти освіти, технології організації навчального процесу, єдині зразки документів про освіту, освітньо-кваліфікаційні рівні підготовки фахівців та багато інших змістових і організаційних аспектів. Усі ці заходи не проходять осторонь системи підготовки педагогічних кадрів, зокрема педагогів дошкільної освіти.

Інтеграція вітчизняної системи освіти в світовий і європейський освітній простір відбувається з урахуванням національного досвіду і традицій, збереженням унікальності кожної національної культури, різноманітності культурних традицій з одночасним досягненням їхньої взаємодоповнюваності і взаємозбагачення. Все це потребує цілеспрямованих зусиль науковців і практиків, держави, суспільства і кожного педагога зокрема. Однак, за умови розбудови Україні як суверенної держави, її руху на шляху демократичних перетворень, загострюються проблеми політичного, економічного і соціального характеру. Серед останніх актуальною є проблема мирного толерантного співіснування, співпраці і взаємодопомоги народів і національностей з різними історичними коріннями і культурними традиціями, різним історичним минулим. На теренах України ця проблема найбільш гостро постає в Криму, де за певних об'єктивних і історичних обставин більшість населення складають мігранти.

Сучасні науковці, усвідомлюючи важливість і актуальність міжкультурного діалогу, взаємодії і мирного співіснування людей різних національностей, обговорюють шляхи та засоби створення полікультурного освітнього простору, полікультурної освіти. Окремі аспекти полікультурної освіти розглядаються у працях О.І. Давидової, В.А. Єршова, Н.П. Цибанева, О.К. Гаганової, Є.М. Ковальчук, Г.Н. Разлуцької, Л.У. Волік. Питання теорії і практики поліетнічного виховання дітей знайшли відображення в публікаціях Ю.Ю. Белової, Р.А. Дружененкової, О.І. Гуренко, Т.Ч. Атрощенко, І.В. Лебідь, М.А. Хайруддінова, Л.І. Редькіної та багатьох інших авторів.

Важливе місце в цих дослідженнях посідає методологічне і теоретичне обґрунтування процесу виховання толерантності, як риси особистості учнів і вчителя, принципу ставлення до інших, що зумовлює характер міжнаціональних і міжособистих відносин [О.Б. Скрябіна, Г.М. Шеламова, Ю.В. Тодорцева та інші автори]. Однак ці дослідження обмежуються переважно особливостями організації навчально-виховного процесу у вищій і середній школі. Така важлива ступінь, якою є дошкільна освіта, здебільш залишається поза уваги науковців.

Мета статті – охарактеризувати рівень готовності вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи в полікультурному освітньому просторі і вихованні толерантності у дошкільників.

Дослідження, які проводились міжнародними організаціями і кримськими вченими виявили багато факторів, що суттєво позначаються на ситуації, яка склалася в Криму [1]. Серед них – ситуація в освіті, що характеризується порушенням традицій національного та інтернаціонального виховання, екології дитинства, залучення дітей до конфліктів на тлі міжнаціонального непорозуміння і ворожнечі [1].

Історія розвитку теорії і практики освіти засвідчує, що на всіх етапах становлення багатонаціонального і полікультурного суспільства питанням прилучення дітей до національних і загальнолюдських цінностей, виховання культури міжнаціональних відносин, підтримки і захисту особистості в її моральному становленні і самовиявленні приділялась значна увага. У працях Я.А. Коменського, Г.І. Песталоцці, Ж.Ж. Руссо, К.Д. Ушинського, Л.М. Толстого, П.Ф. Каптерева, В.І. Водовозова, П.П. Блонського, С.Т. Шацького та багатьох інших видатних педагогів наголошується на важливості розвитку освіти на національних засадах поряд з повагою до всіх інших національностей, народів і культур.

Визнано, що дошкільне дитинство є одним із найважливіших, якщо не головних етапів у процесі становлення і розвитку кожної людини як особистості, активного діяча, громадянина своєї країни. Теза про те, що основні моральні цінності, норми людських відносин засвоюються і привласнюються в дошкільному дитинстві сьогодні не заперечується. Не підлягає сумніву, що у формуванні цих цінностей велика роль відводиться вихователю. Завдяки його професійній діяльності не лише забезпечується орієнтація виховного процесу в певному напрямку, але й створюються моральні еталони, на які орієнтуються дошкільники і наслідують в своїй поведінці. Отже, можна стверджувати, що від готовності вихователів до професійної діяльності в специфічних умовах полікультурного простору, залежить рівень підготовленості їх вихованців до міжетнічної співпраці і взаємодії; від того, наскільки вихователю властива толерантність як риса особистості, залежить чи будуть толерантними його вихованці.

З метою виявлення готовності вихователів дошкільних учбових установ до роботи в полікультурному просторі, нами було проведено спеціальне дослідження. У ньому взяли участь вихователі дошкільних навчальних закладів міст і районних центрів Криму загальною кількістю 87 осіб, віком від 22 до 50 років, зі стажем роботи за фахом “вихователь дошкільного навчального закладу” від 3 до 20 років.

Аналізуючи відповіді вихователів на запитання, що містить обрана методика, ми виявили, що 81,61% із загальної кількості опитуваних час від часу цікавляться культурами інших народів; 11,49% зазначили, що їм важко відповісти на запитання і 6,9% зазначили, що спеціально не цікавляться культурами інших народів.

На запитання: звідки вони знаходять інформацію про культуру інших народів – 57,47% вихователів відповіли, що отримують цю інформацію із безпосереднього спілкування з представниками цих народів і засобів масової інформації; 42,53% отримують інформацію від батьків своїх вихованців, засобів масової інформації і спеціальної літератури. При цьому 13,79% вихователів виявили добрі знання щодо традиційних ремесел і видів діяльності, характерних для інших етнічних культур. Однак 19,54% вихователів зазначили, що їм важко відповісти правильно, 28,74% мають часткову обізнаність у цьому питанні і 37,93% відмітили, що зовсім не мають таких знань.

91,95% вихователів зазначили, що при спілкуванні з представниками інших етносів помічають відмінності в зовнішньому вигляді, мові, манері спілкуватися і лише 8,05% – не помічають цих відмінностей. Із загальної кількості опитуваних, 13,79% підкреслили, що наявність цих відмінностей їм подобається, 68,97% вихователів вважають ці відмінності за нормальне явище, 13,79% – ці відмінності не зачіпають, і лише 3,45% вихователів вказали, що ці відмінності їх дратують.

Суттєво, що тільки 18,39% з опитуваних вихователів виявили, що добре знають культуру свого народу, решта – 81,61% обізнані у культурі свого народу лише частково. При цьому лише 65,52% виявили обізнаність щодо відомих громадських діячів, а також

представників науки і культури своєї національності; 34,48% вихователів зовсім не змогли дати відповіді на ці запитання.

У 41,38% вихователів приналежність до культури, традицій, звичаїв свого народу викликає спокійну упевненість; 47,13 % відчувають гордість від своєї приналежності певній національній культурі, певному народу. Лише у 11,49% з опитаних вихователів належність до певної національної культури не викликає ніяких почуттів. 24,14% опитуваних вихователів підкреслили, що завжди дотримуються традицій і звичаїв свого народу, 66,67% – дотримуються таких традицій і звичаїв інколи, 9,2 % дотримуються їх, але дуже рідко.

На запитання щодо дій у конфліктній ситуації, спричиненої представником іншої національності, 13,79% вихователів відповіли, що спробують домовитися, 25,29% – відповіли, що на агресію теж будуть поводитись агресивно, 5,75% – зроблять вигляд, що нічого не сталося, 11,49% – постараються піти від конфлікту і 43,68% – будуть намагатись знайти компроміс.

Якщо виходити з того, що готовність як психологічне утворення, складається з когнітивного, операційного і мотиваційного компонентів, то результати нашого опитування вихователів дошкільних навчальних закладів дозволяють констатувати, що вона є недостатньо високою щодо професійної діяльності з дітьми дошкільного віку в специфічних умовах полікультурного простору Криму.

Підставою для такого висновку слугують низький рівень їхньої обізнаності щодо особливостей власної національної культури, відсутність усталеного інтересу і обізнаності щодо культурних традицій інших народів. Значні труднощі у вихователів виникають у випадках, коли треба вирішувати конфліктні ситуації, в які залучені представники інших національностей, їм не завжди вдається знайти в таких ситуаціях компромісне рішення, яке порушує національну гідність іншої людини. Утім, переважна більшість вихователів погоджуються з тим, що їм не вистачає знань і навичок, щоб поводитись в таких ситуаціях толерантно, не втрачаючи своєї гідності і не порушуючи її у інших.

Отже, результати опитування дозволили нам певним чином оцінити рівень готовності вихователів до професійної діяльності і виховання у дітей толерантності в полікультурному просторі, а також встановити рівень їхньої власної етнічної компетентності і толерантності.

Результати, які ми отримали, дають підстави говорити про те, що питанням підготовки вихователів до професійної діяльності в умовах полікультурного простору загалом приділяється мало уваги в процесі навчання у вищих навчальних закладах. Зміст і способи організації навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах полікультурних регіонів, особливості виховання у дітей толерантності як життєвого принципу, на нашу думку, мають стати для майбутніх вихователів предметом цілеспрямованого пізнання, усвідомлення і осмислення.

Розробка цього змісту і методики його реалізації в процесі підготовки студентів на факультеті дошкільного виховання педагогічних університетів складає завдання наших подальших наукових пошуків і методичних розробок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Араджиони М.А., Смирнов О.К., Морозли А.А. Формирование межэтнической и межконфессиональной толерантности в Крыму // Межэтнические отношения в Крыму: поиск путей раннего предупреждения конфликтных ситуаций: Сборник исследований, документов и материалов / Под. общ. ред. М. А. Араджиони. – Симферополь: Сонат, 2005. – С.303-308.
2. Формирование толерантной личности в полиэтнической образовательной среде: Учебное пособие / В.Н. Гуров, Б.З. Вульф, В.Н. Галяпина и др. – М., 2004. – 240 с.